

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

T A
Č R

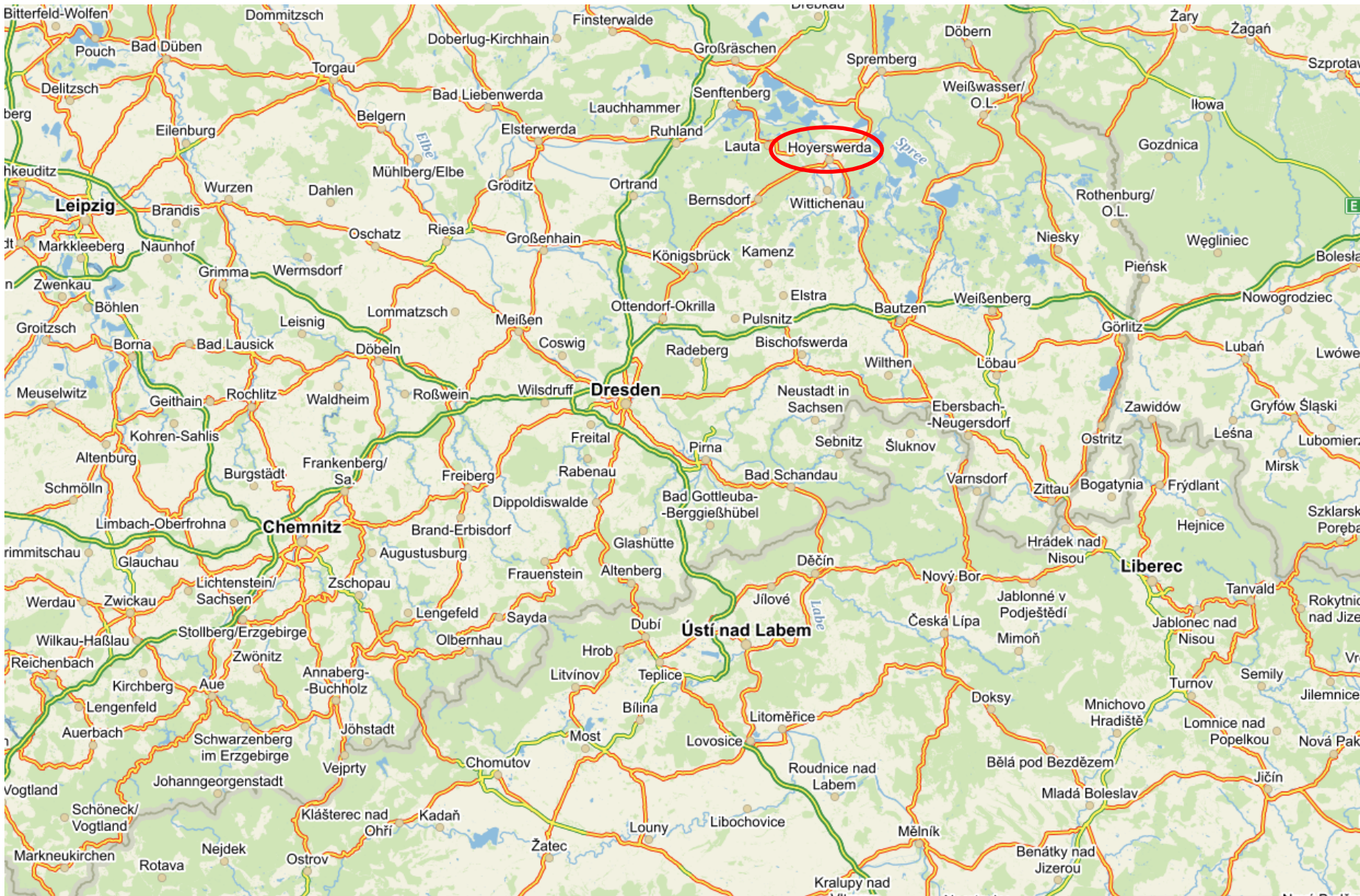
Zmenšující se města (shrinking cities)

Co to je?

Jaké ukazatele k vymezení použít?

Hoyerswerda

- centrum lužicko-srbské menšiny v Horní Lužici v Německu, několik staletí patřilo město české koruně (koupil ho Karel IV.)
- 50. léta 20. století – součást NDR, těžba a zpracování hnědého uhlí, vzorové socialistické město, nárůst populace ze 7 000 na 70 000 obyvatel
- od pádu Berlínské zdi přesídlily 3 miliony Němců z východu na západ, navíc v Hoyerswerdě ustala těžba -> prudký úbytek obyvatel
- v současnosti asi 40 000, odhady pro rok 2025 činí 23-27 tis. obyvatel
- 1991 – příchod skinheadů, několikadenní pogrom na cizince
- paneláky se začaly bourat, v okolních lesích se znovu objevili vlci, v roce 2008 ztratilo město funkci samostatného okresu

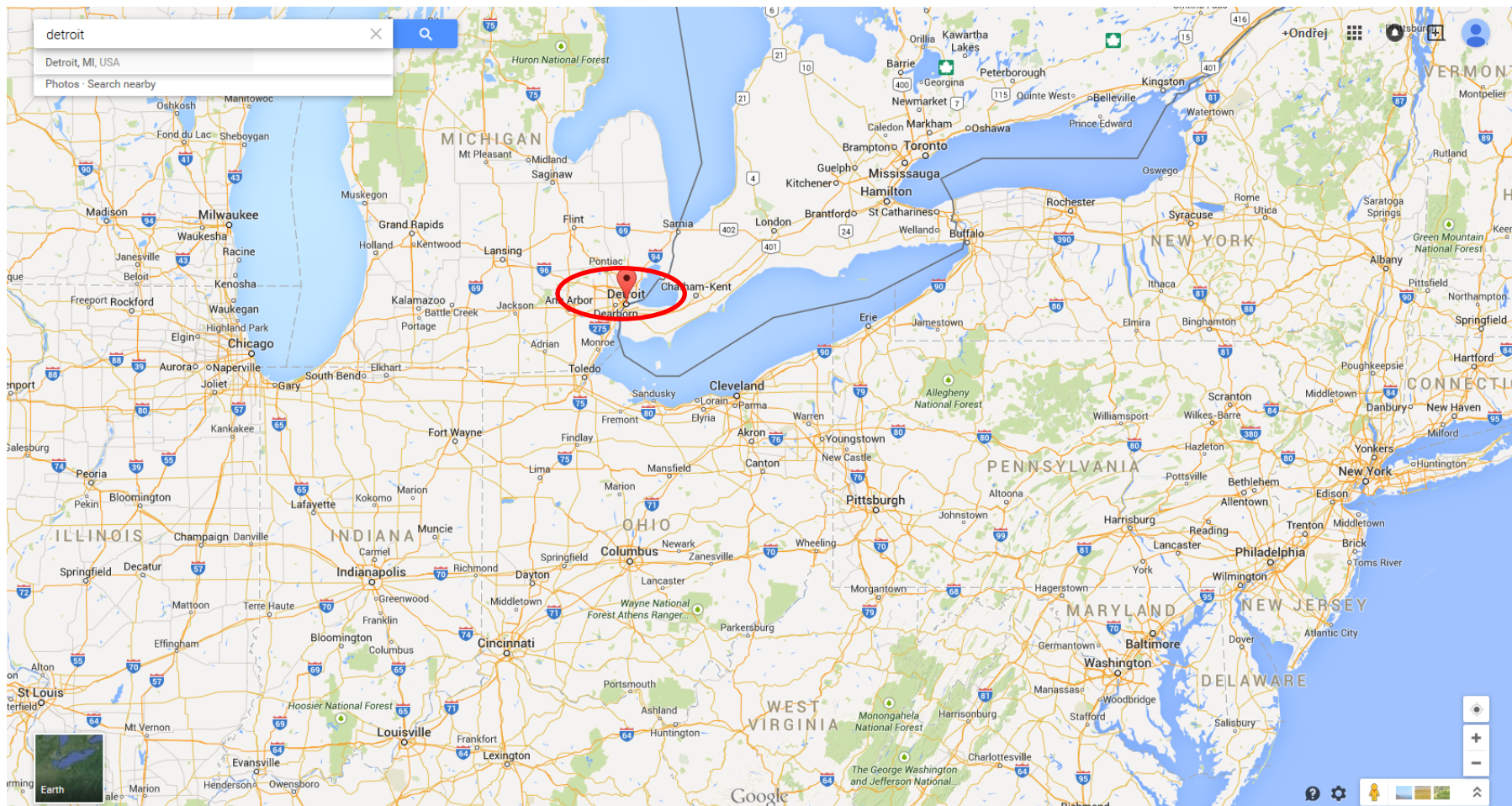

www.tacr.cz

Detroit

- centrum americké produkce automobilů na počátku 20. století, přezdívka „Motor City“, přítomnost „velké trojky“ (Ford, Chrysler, General Motors)
- v roce 1900 mělo město 285 700 obyvatel, v roce 1950 už 1 850 000 obyvatel
- po roce 1950 továrny decentralizovány, ropný šok v 70. letech, konkurence zahraničních výrobců -> ohromné ztráty
- např. jen v 70. letech přišel Detroit o 208 000 pracovních míst
- roku 1990 pouze čtvrtina populace metropole Detroitu žila ve vnitřním městě
- navíc po 2. světové válce příliv černochoů, běloši se stěhovali do suburbí, ve vnitřním městě 85 % obyvatel jsou černoši
- počet obyvatel v současnosti – 680 000 osob

T A
Č R

Detroit Then and Now

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

T A
Č R

2. jednání k postupu řešení (výběr měst pro případové studie)

Název projektu: Zmenšující se města a regiony v České republice

Číslo projektu: TB030MMR002

Projekt je spolufinancován z prostředků TA ČR v rámci programu BETA.

26. února 2015

Praha – Ministerstvo pro místní rozvoj ČR

www.tacr.cz

Základní údaje o projektu

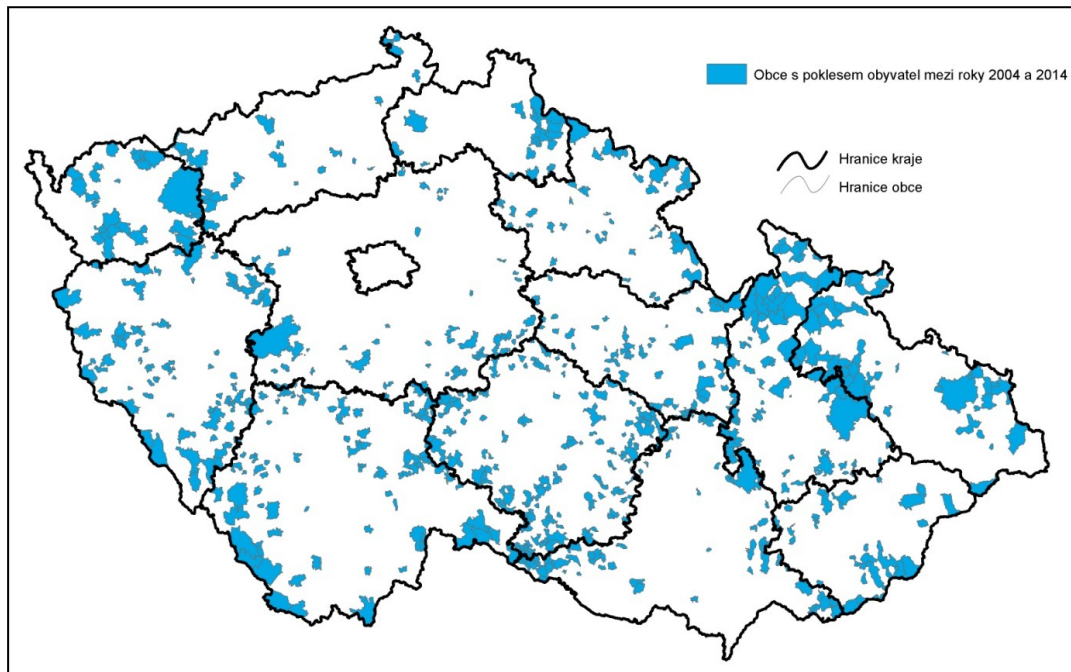
- Příjemce podpory: GaREP, spol. s r.o.
- Hlavní řešitel: RNDr. Hana Svobodová, Ph.D.
- Realizační tým: 7 členů (2,0 úvazku)
- Harmonogram: 1. listopadu 2014 – 31. prosince 2015
- Rozpočet projektu: 1 351 000,- Kč

Cíle projektu

- Vytvořit metodiku pro **identifikaci a typologii zmenšujících se měst** v České republice, která bude především **analytickým nástrojem pro regionální politiku na národní a místní úrovni** při realizaci hlavních principů Strategie regionální politiky ČR na období 2014–2020.
- **Identifikovat faktory pro ovlivnitelné intervence samospráv na lokální úrovni** od faktorů obtížně nebo zcela neovlivnitelných z pozice kompetencí měst a obcí.
- **Konkrétní cíle:**
  1. Identifikovat nejvýznamnější procesy, které ovlivňují smršťování měst.
  2. Nalézt hlavní příčiny a důsledky procesu smršťování měst.
  3. Na základě případových studií identifikovat strategie a nástroje, jejichž pomocí se města vyrovnávají se smršťováním, a jejich vliv na politiky a agendu samospráv.

Vymezení souboru zmenšujících se měst

- **Vytvořena databáze všech obcí ČR**
  - Relevantní data k příčinám a následkům smršťování.
  - Základní analyzované období 2004 až 2014.
  - Územně-správní členění k 1. lednu 2014.
  - 6 253 obcí, vznik a zánik obcí 2004–2014 → 6 246 jednotek.

Zmenšující se města

▪ Další kritéria:

- Pokles obyvatel v obdobích 2004 až 2014 i 2009 až 2014.
- K 1. lednu 2014 alespoň 3 000 obyvatel.

239 měst

- Pokles počtu obyvatel v období 2009 až 2014 alespoň ve výši 3 % (obrana proti spíše „stagnujícím městům“).

Soubor 111 zmenšujících se měst

Typologie zmenšujících se měst

■ Dva faktory:

- Populační vývoj města v obdobích 2004 až 2009 a 2009 až 2014,
- Populační vývoj okolního regionu (zázemí) za období 2004 až 2014,

Základní typologie zmenšujících se měst

	Shodný populační trend v zázemí* (pokles zázemí v 2004–2014)	Rozdílný populační trend v zázemí* (nárůst zázemí 2004–2014)
Dlouhodobý pokles počtu obyvatel, tj. v obdobích 2004–2009 i 2009–2014 (pokles o více než 3 % v období 2009–2014 a jakýkoliv pokles v období 2004–2009)	1. Dlouhodobé smršťování města i zázemí (32 měst)	2. Dlouhodobé smršťování pouze města (40 měst)
Krátkodobý pokles počtu obyvatel, tj. pouze v období 2009 až 2014 (pokles o více než 3 % v období 2009–2014 a nárůst v období 2004–2009)	3. Krátkodobé smršťování města i zázemí (9 měst)	4. Krátkodobé smršťování pouze města (30 měst)

* zázemí = správní obvod ORP, do něhož smršťující město spadá, bez samotného smršťujícího města

Typologie měst

Zpřesnění typologie dle míry odlišnosti vývoje zázemí

	Pokles zázemí 2004 až 2014	Nárůst zázemí 2004 až 2014
Dlouhodobý pokles, tj. v obdobích 2004–09 i 2009–14	Typ 1a pokles zázemí o 3 % a více	Typ 2a nárůst zázemí o 3 % a více
	Typ 1b pokles zázemí o 0 až 3 %	Typ 2b nárůst zázemí o 0 až 3 %
Krátkodobý pokles, tj. pouze v období 2009 až 2014	Typ 3a pokles zázemí o 3 % a více	Typ 4a nárůst zázemí o 3 % a více
	Typ 3b pokles zázemí o 0 až 3 %	Typ 4b nárůst zázemí o 0 až 3 %

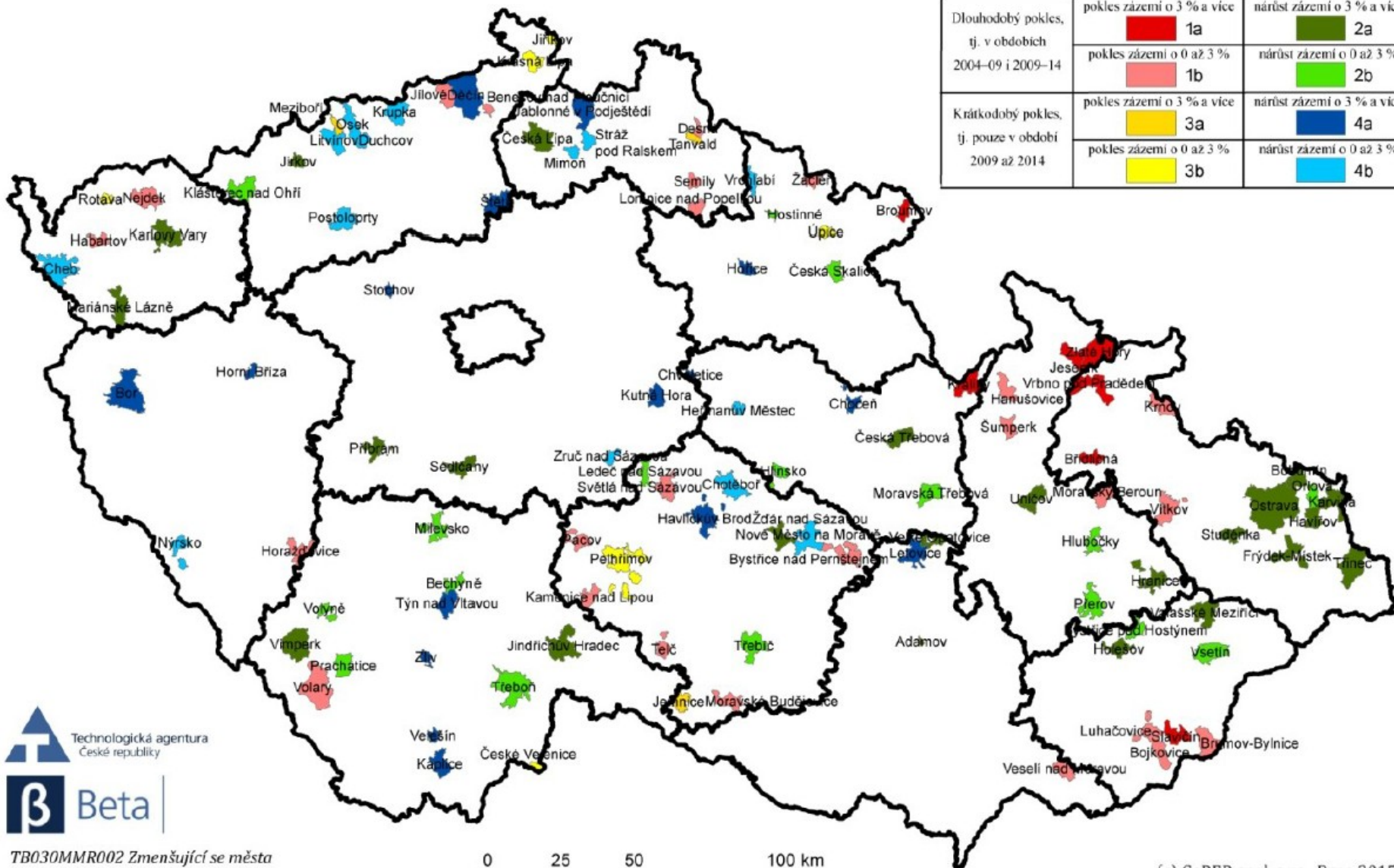
Zázemí = správní obvod ORP, do něhož smršťující město spadá, bez samotného smršťujícího města

Počet zmenšujících se měst v jednotlivých podkategoriích typologie

	Pokles zázemí		Nárůst zázemí	
Dlouhodobý pokles	7	32	23	40
	25		17	
Krátkodobý pokles	3	9	16	30
	6		14	

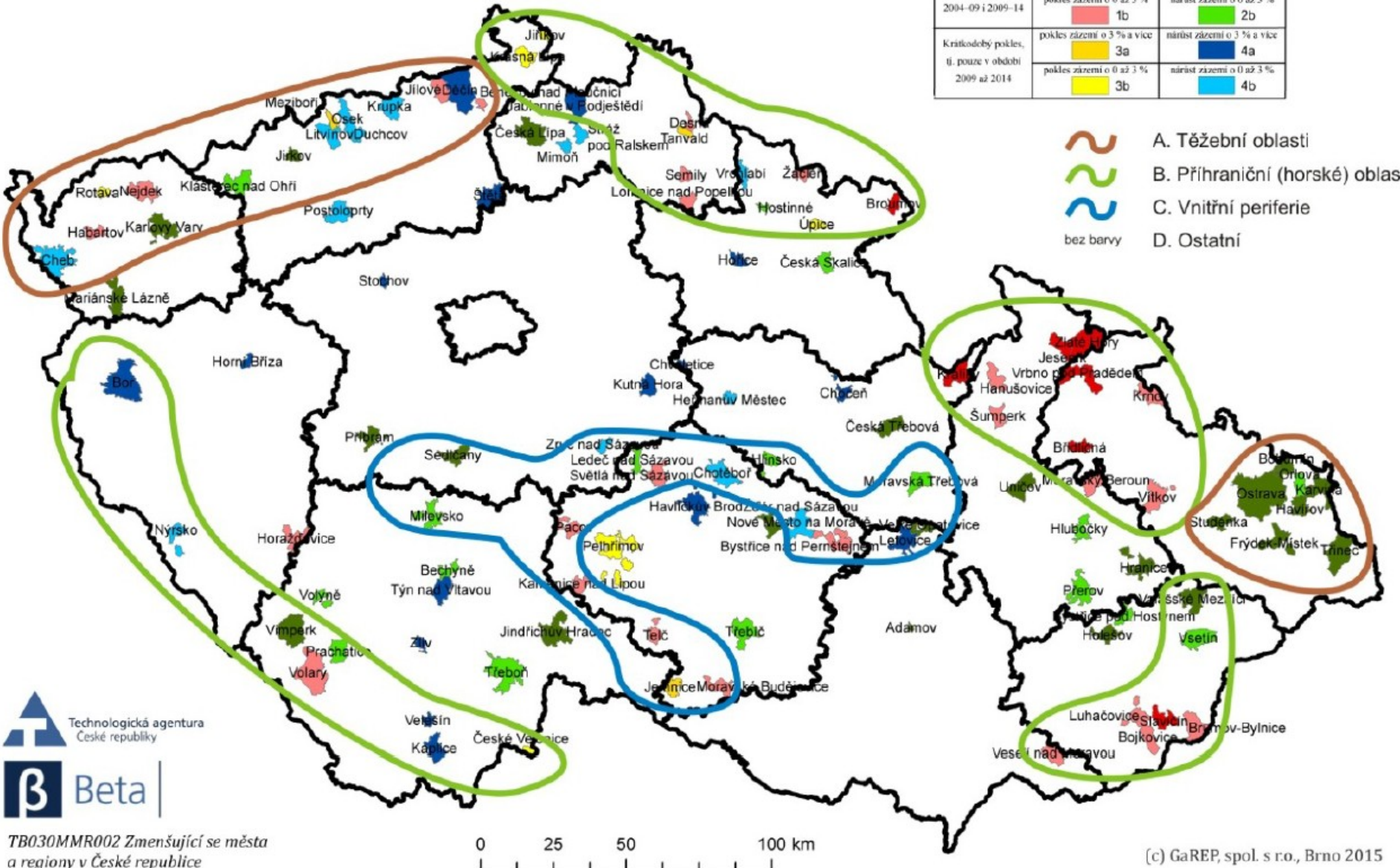
Typologie zmenšujících se měst v ČR

	Pokles zázemí 2004 až 2014	Nárůst zázemí 2004 až 2014
Dlouhodobý pokles, tj. v obdobích 2004-09 i 2009-14	■ pokles zázemí o 3 % a více 1a	■ nárůst zázemí o 3 % a více 2a
	■ pokles zázemí o 0 až 3 % 1b	■ nárůst zázemí o 0 až 3 % 2b
Krátkodobý pokles, tj. pouze v období 2009 až 2014	■ pokles zázemí o 3 % a více 3a	■ nárůst zázemí o 3 % a více 4a
	■ pokles zázemí o 0 až 3 % 3b	■ nárůst zázemí o 0 až 3 % 4b

Typy území s koncentrací zmenšujících se měst

	Pokles území 2004 až 2014	Nárůst území 2004 až 2014
Dlouhodobý pokles, tj. v obcích 2004-09 i 2009-14	pokles území o 3% a více 1a	nárůst území o 3% a více 2a
	pokles území o 0 až 3% 1b	nárůst území o 0 až 3% 2b
Krátkodobý pokles, tj. pouze v období 2009 až 2014	pokles území o 3% a více 3a	nárůst území o 3% a více 4a
	pokles území o 0 až 3% 3b	nárůst území o 0 až 3% 4b

- A. Těžební oblasti
- B. Příhraniční (horské) oblasti
- C. Vnitřní periferie
- D. Ostatní

Hodnocené ukazatele zmenšujících se měst

- a) Podíl migračního salda na poklesu (vývoji) obyvatel,
  - b) Podíl nezaměstnaných (resp. nedostatek pracovních míst).
  - c) Vzdálenost od sjezdu/nájezdu na dálnici či rychlostní silnici.
  - d) Index stáří (resp. věková struktura).
  - e) Index vzdělanosti.
- b) + c) = příčiny zmenšování („povzbuzují“ vystěhování).
- d) + e) = důsledky zmenšování (pomoc při identifikaci).

Případové studie

▪ Metodika řešení projektu:

8 modelových měst, v nichž budou zpracovány případové studie:

- 4 města aktivně přijímají opatření k eliminaci zmenšování.
- 4 města opatření nepřijímají.

▪ Výběr měst:

- Zastoupení měst za každý typ (krátko x dlouhodobý pokles; nárůst x pokles zázemí).
- Zastoupení měst za každou kategorii (těžební, příhraniční horské, vnitřní periferie, ostatní).
- Kombinace hodnot socioekonomických ukazatelů.

Případové studie – výběr měst

- V prvním kole vybráno 16 měst a provedena obsahová analýza jejich koncepčních dokumentů.
  - Zkoumána existence/neexistence koncepčních dokumentů:
    - Popis situace města (zachycení problému zmenšování se).
    - SWOT analýza (zachycení problému zmenšování se).
    - Návrhová část (obsažení cílů a opatření na omezení zmenšování se).

Přehled předvýběru měst pro obsahovou analýzu koncepcí

Typy zmenšujících se měst	Typy území s koncentrací zmenšujících se měst			
	A. Těžební oblasti	B. Příhraniční (horské) oblasti	C. Vnitřní periferie	D. Ostatní
1. Dlouhodobý pokles města i zázemí		Jeseník Veselí nad Moravou	Pacov	Horažďovice
2. Dlouhodobý pokles pouze města	Bohumín Frýdek-Místek		Moravská Třebová	Adamov Hranice
3. Krátkodobý pokles města i zázemí		Tanvald	Jemnice	
4. Krátkodobý pokles města	Děčín Litvínov	Kaplice	Chotěboř	Kutná Hora

Ukazatele měst předvybraných pro případové studie

	Typ zmenšování	Kategorie území	Počet obyvatel k 1. 1. 2014	Podíl migrace na změně obyv. (%)	Hrubá míra přiroz. přírůstku (‰)	Hrubá míra migr. salda (‰)	Index stáří k 31. 12. 2013	Změna indexu stáří 2013–2001	Podíl nezaměst. osob k 30.6.2014	Vzdálenost k nájezdu na D/R	Index vzdělanosti (SLDB 2011)
Jeseník	1a	B	11 579	3,5	-0,5	-6,8	141,6	69,9	8,3	70	2,39
Horažďovice	1b	D	5 502	79,6	-0,8	-3,2	127,2	33,2	6,0	30	2,32
Pacov	1b	C	4 889	42,6	-2,9	-2,2	155,5	63,2	3,7	23	2,30
Veselí nad Moravou	1b	B	11 357	99,6	0,0	-6,2	133,8	70,3	10,3	34	2,32
Adamov	2a	D	4 576	89,8	0,8	-7,0	133,2	50,4	7,2	18	2,35
Bohumín	2a	A	21 663	30,7	-4,4	-1,9	115,0	38,6	10,4	2	2,25
Frýdek-Místek	2a	A	57 135	82,4	1,5	-6,8	112,7	56,1	9,4	1	2,40
Hranice	2a	D	18 651	99,7	0,0	-4,9	115,6	47,3	8,6	3	2,44
Moravská Třebová	2b	C	10 413	65,8	-3,1	-6,0	139,1	58,7	9,8	21	2,27
Jemnice	3a	C	4 133	63,5	-1,5	-2,7	125,0	57,3	5,9	55	2,24
Tanvald	3a	B	6 622	78,6	-0,9	-3,5	123,3	51,5	9,4	18	2,15
Děčín	4a	A	50 104	60,8	-1,5	-2,3	115,0	33,2	10,8	19	2,29
Kaplice	4a	B	7 149	55,3	2,7	-3,3	94,8	42,1	7,6	60	2,26
Kutná Hora	4a	D	20 349	46,7	-2,4	-2,1	131,8	56,4	8,8	24	2,43
Chotěboř	4b	C	9 480	96,5	0,1	-4,0	123,0	50,7	6,3	33	2,38
Litvínov	4b	A	25 140	29,8	-5,1	-2,2	118,9	26,1	14,7	21	2,19

Finální výběr měst pro případové studie

■ Výsledek hodnocení koncepcí předvybraných 16 měst:

11 měst má zpracovaný dokument (strategie či program rozvoje):

- 9 měst zmiňuje zmenšování, nízkou výstavbu bytů, špatné podmínky pro ek. aktivity.
- 8 měst má toto uvedeno i ve SWOT analýze a 10 měst v návrhové části.

Výběr měst pro případové studie

Typy zmenšujících se měst	Typy území s koncentrací zmenšujících se měst			
	A. Těžební oblasti	B. Příhraniční (horské) oblasti	C. Vnitřní periferie	D. Ostatní
1. Dlouhodobý pokles města i zázemí		Jeseník	Pacov	
2. Dlouhodobý pokles pouze města	Frýdek-Místek		Moravská Třebová	Hranice
3. Krátkodobý pokles města i zázemí			Jemnice	
4. Krátkodobý pokles města	Děčín	Kaplice		

Pozn. **zeleně** jsou označeny města, která přijímají opatření proti zmenšování, **červeně** města, která nepřijímají opatření proti zmenšování. Vysvětlení tohoto zařazení je rozvedeno v následující kapitole 3.5.

– Náhradní města: Veselí nad Moravou (přijímá opatření)

Adamov (nepřijímá opatření)

Specifikace měst pro případové studie (I)

▪ Jeseník

- 13,2 tis. (1994) -> 11,6 tis. (2014), pokles v celém SO ORP,
- 90 % vystěhovávání, odlehlost, vysoký index stáří vs. cestovní ruch a lázeňství,
- opatření: výchova k lokálnímu patriotismu, podpora školství, lákání investorů, konkurenceschopná infrastruktura a občanská vybavenost města.

▪ Frýdek-Místek

- 63,4 tis. (1994) -> 57,1 tis. (2014), nikoliv pokles zázemí,
- výlučně vystěhovávání, odlehlost, ostravská aglomerace, silnice, uhlí x Hyundai,
- opatření: výstavba bytů a regenerace domů, vytváření příznivého podnikatelského prostředí.

▪ Moravská Třebová

- 11,8 tis. (1994) -> 10,4 tis. (2014), vnitřní periferie,
- dynamika poklesu se zvyšuje, migrace i přirozený pohyb, role I/35,
- opatření: vědomí odchodu mladých a vzdělaných,
- málo zasítovaných pozemků ke stavbě

Specifikace měst pro případové studie (II)

▪ Děčín

- 53,8 tis. (1994) -> 50,1 tis. (2014), strukturální změny hospodářství,
- negativní migrace i přirozený pohyb, vysoká nezaměstnanost vs. dálnice D8,
- opatření: vytvářet prostředí příznivé rodinám, motivace mladých lidí k životu ve městě, Koncepce prorodinné politiky města.

▪ Pacov

- 5,3 tis. (1994) -> 4,9 tis. (2014), relativně vnitřní periferie,
- pokles města i zázemí, negativní migrace i přirozený pohyb, vysoký index stáří, ALE nízká nezaměstnanost a blízkost dálnice D1,
- bez opatření.

▪ Hranice

- 20,3 tis. (1994) -> 18,7 tis. (2014), pokles města, vliv migrace,
- pozitivní role dálnice D1 a vzdělanosti, průměrná nezaměstnanost,
- dokument zpracovaný, ale bez opatření.

Specifikace měst pro případové studie (III)

▪ Jemnice

- 4,4 tis. (1994) -> 4,1 tis. (2014), pokles města i zázemí,
- negativní migrace i přirozený pohyb, periferie Vysočiny a Jihočeského kraje u hranic s Rakouskem, výrazná vzdálenost k dálnici D1 vs. nízká nezaměstnanost,
- bez opatření.

▪ Kaplice

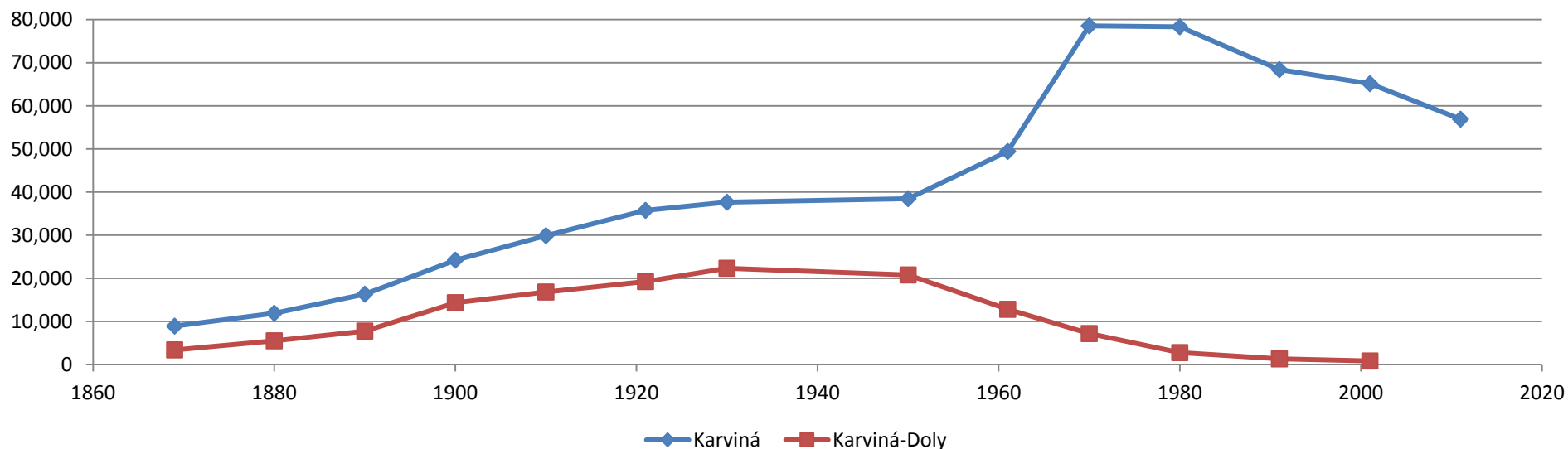
- 7,0 tis. (1994) -> 7,1 tis. (2014), výrazný pokles až po roce 2009,
- přirozený přírůstek kladný a migrace záporná, výrazná vzdálenost k dálnici D3, ale průchod silnice E55 a blízkost rakouské dálnice A7,
- bez opatření.

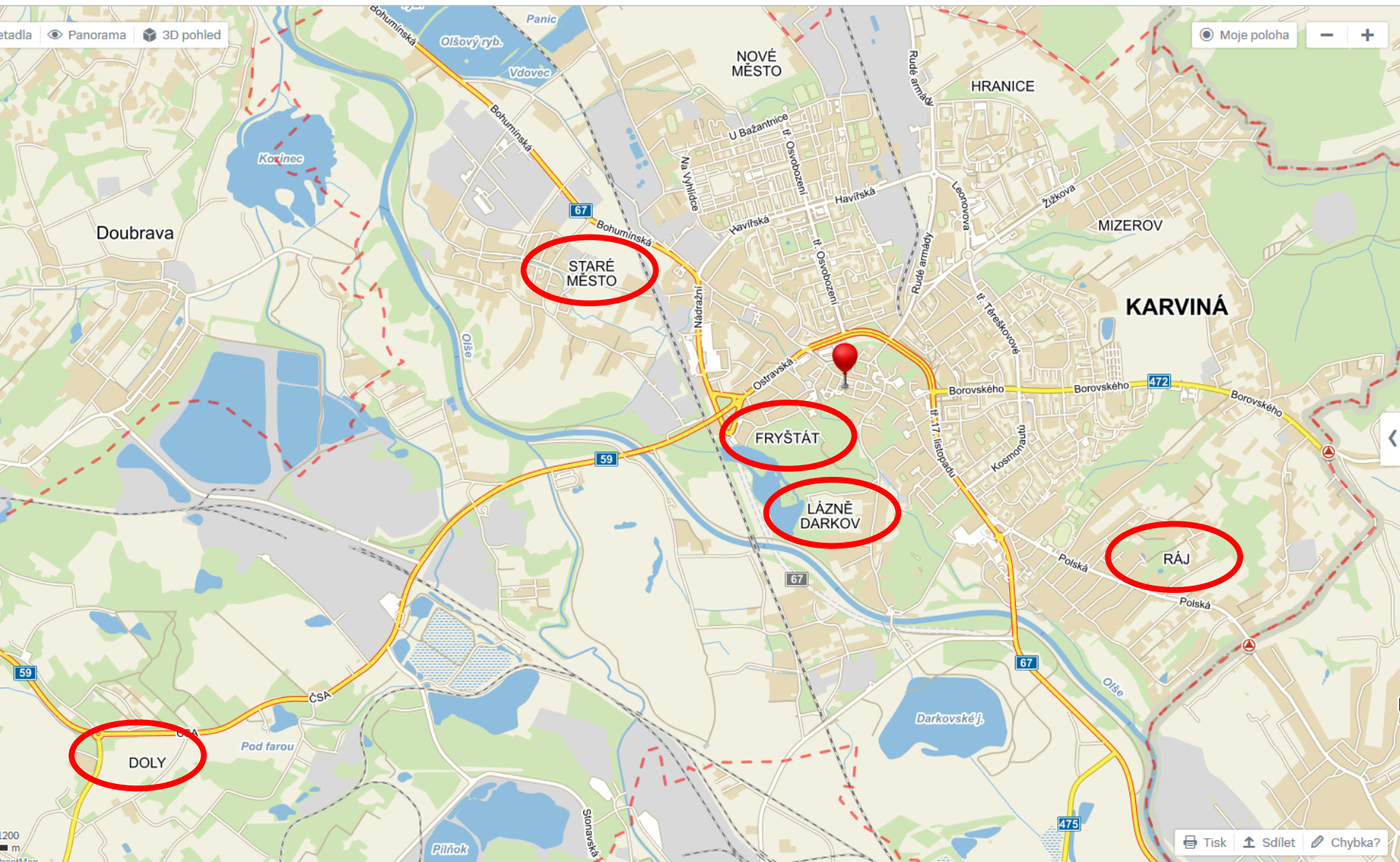

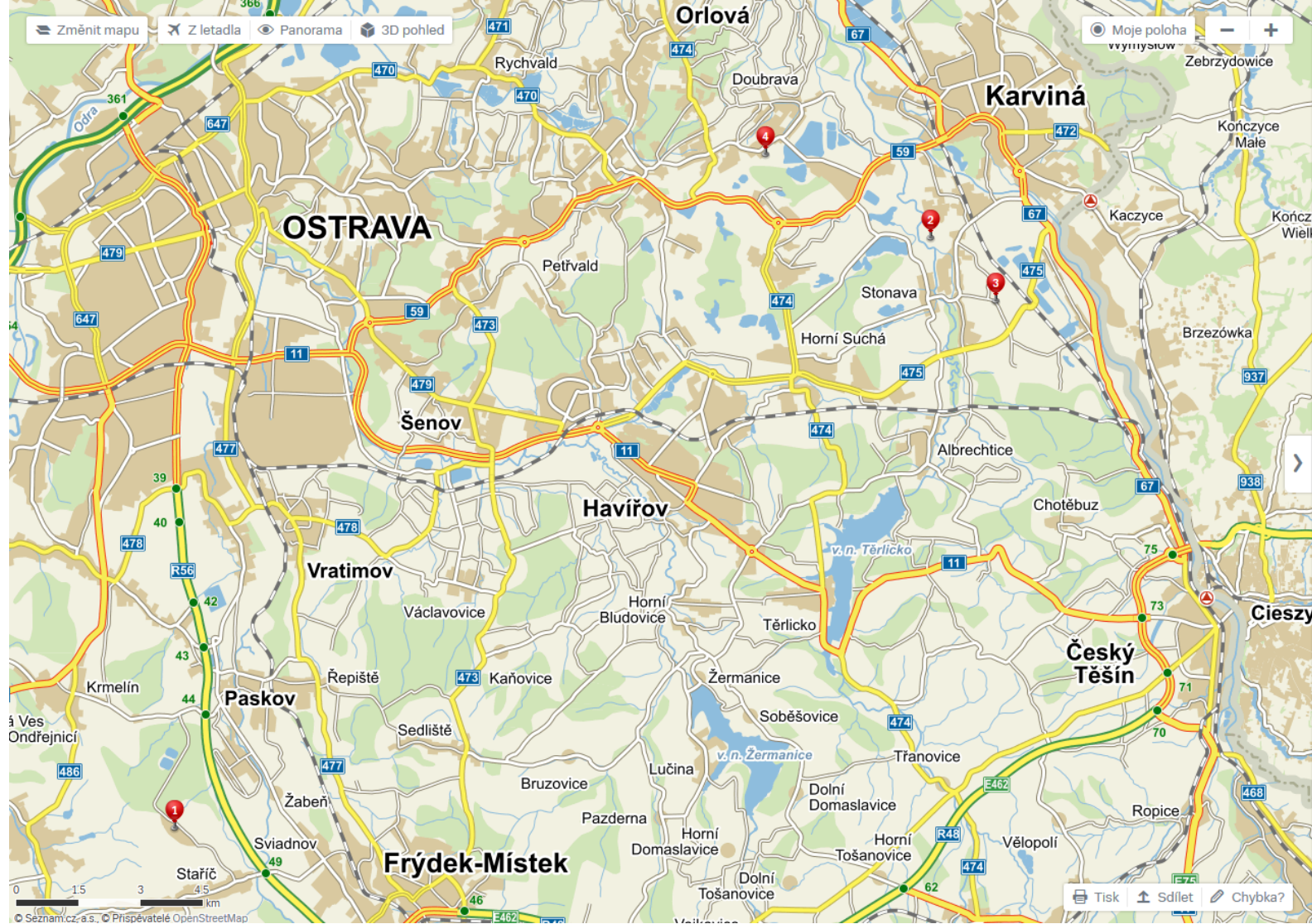
Proč právě Karviná ?

- první zmínka z poloviny 13. století, obchodní cesta z Uher do Pobaltí
- oblast Těšínského Slezska
- 1776 – první známý nález kamenného uhlí v Karviné
- 1949 – sloučení obcí Fryštát, Karvinná, Darkov, Ráj a Staré Město -> vznik dnešní Karviné
- národnostní složení: 6 % Poláci, 5 % Slováci

Vývoj počtu obyvatel dle sčítání 1869 až 2011

MAPY.CZ Příkř
 Hledání Plánování Můj batů
 Vlastní bod na mapě Měření
 1 **Důl Paskov**
 Staříč, okres Frýdek-Místek
 49.7011692N, 18.2709503E
 2 **Důl Darkov**
 49°49'47.091"N, 18°31'32.737"E
 49.8297475N, 18.5257603E
 3 **Důl ČSM**
 49°48'57.852"N, 18°32'51.143"E
 49.8160700N, 18.5475397E
 4 **Důl Karviná (ČSA + Lazy)**
 49°50'52.604"N, 18°28'12.588"E
 49.8479456N, 18.4701633E
 Smazat body
 Přidat do batůžku
 Sdílet nebo poslat místo
 Uložit

© Seznam.cz, a.s. - Nápověda - Legenda

Název dolu	Průměrný stav zaměstnanců v roce 2013			Těžba (mil. tun) za rok 2013
	celkem	OKD	dodavatelské organizace	
Důl Karviná	4 422	3 319	1 103	2,6
Důl Darkov	3 264	2 391	873	2,7
Důl ČSM	3 494	2 525	969	2,5
Důl Paskov	3 003	2 473	530	0,9
Celkem	14 183	10 708	3 475	8,6

Děkujeme za pozornost.

RNDr. Hana Svobodová, Ph.D. – hlavní řešitel projektu

Ing. Jan Binek, Ph.D. – člen výzkumného týmu

RNDr. Ondřej Šerý, Ph.D. – člen výzkumného týmu

GaREP, spol. s r.o., společnost pro regionální ekonomické poradenství

nám. 28. října 3, Brno

garep@garep.cz, www.garep.cz

